

H. OLBREI

**50 TSENTNERIT
SEALIHA
IGA SAJA HEKTARI
PÕLLUMAA KOHTA**

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

2/22879

H. OLBREI,
RAPLA RAJOOINI «UUE ELU» KOLHOOSI ESIMEES

50 TSENTNERIT SEALIHA
IGA 100 HEKTARI PÕLLUMAA
KOHTA

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1954

2

Tartu Riikliku Ollkooli
Raamatukogu
42879

VIIENDA VIISAASTAKU ÜLESANNETE TAITMISEL

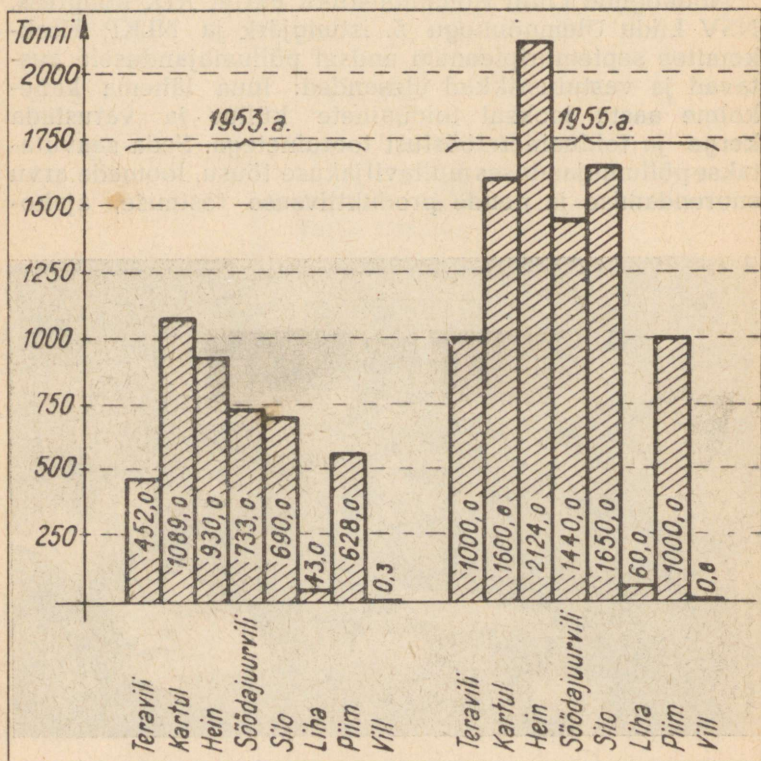
Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XIX kongress, NSV Liidu Ülemnõukogu 5. istungjärg ja NLKP Keskkomitee septembripleenum andsid põllumajandusele austavad ja vastutusrikkad ülesanded: luua lähema kahekolme aasta jooksul toiduainete küllus ja varustada kerge- ja toiduainetetööstust toorainetega. Seda saavutatakse põllumajanduses mullaviljakuse tõusu, loomade arvu suurendamise ja nende produktiivsuse tõstmise, ajako-

Joonis 1. Tootmisnõupidamine. Vasakult zootehnik R. Saveli, kolhoosi esimees H. Olbrei, brigadiirid A. Jaansoo ja J. Lokuta, karja-brigadiir V. Heinsoo ning arvepidaja A. Vahasalu.

haste loomakasvatushoonete ehitamise ja ulatusliku maaparanduse teel eesrindliku nõukogude põllumajandusteaduse kaasabil. Rapla rajooni „Uue Elu“ kolhoos on asunud nende ülesannete täitmisele täie tõsiduse ja arusaamisega. Vaatleme, kuidas kolhoosi kollektiiv on tegelikkuses juba rakendanud antud direktiive. Kõrvutame 1953. aasta tulemused 1955. aasta perspektiivplaani tootmisnäitajatega (vt. tabel 1).

1954. ja 1955. aastal vabastatakse liigvee ja puisniitude alt sajad hektarid seni väikest saaki andnud pinda ja viiakse kultuuride alla. See loob tugeva söödabaasi ja võimaldab toota rohkem loomakasvatussaadusi.

Joonis 2. Eri tootmisharude kogutoodangud (tönnides).

Uue Elu kolhoosi kogutoodang

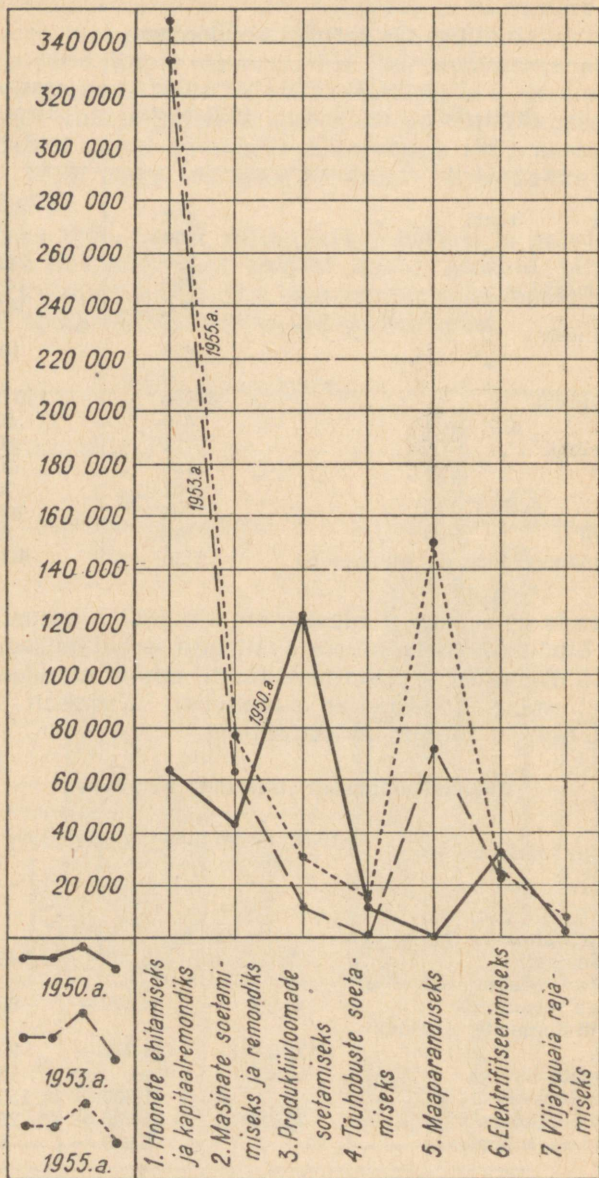
Näitajad		1953. aastal	1955. aasta perspektiiv- plaan
Teravili	tonni	452	1000
Kartul	"	1089	1600
Hein	"	930	2124
Söödajuurvili	"	733	1440
Silo	"	690	1650
Liha ja rasv	"	43	60
Piim	"	628	1000
Vill	"	0,3	0,8
Munad tükki		84156	150 000
Veised	arv	429	500
Neist lehma	"	197	300
Lambad	"	129	200
Sead	"	291	380
Linnud	"	1000	2000
Hobused	"	176	175
Piimatoodang	lehmalt kilogrammi	3150	4000

Viienda viisaastaku ülesannete täitmist kindlustatakse „Uue Elu“ kolhoosis suurte summade eraldamisega kolhoosi üldtuludest jagamatusse fondi, mis võimaldab kapitalmahutuste otstarbekat suunamist. Kujukalt näeme seda tabelis 2 toodud kokkuvõttest.

Tabel 2

Kapitalmahutused „Uue Elu“ kolhoosis

Kapitalmahutused	1950. aastal rbl.	1953. aastal rbl.	1955. aastal rbl.
Hoonete ehituseks ja kapitalremondiks	53 700.—	336 000.—	345 000.—
Masinate soetamiseks ja kapitalremondiks	46 300.—	61 400.—	80 000.—
Produktiivloomade soetamiseks	122 600.—	11 300.—	30 000.—
Tõuhobuste ostuks	10 800.—	—	15 000.—
Maaparanduseks	—	71 800.—	150 000.—
Elektrifitseerimiseks	30 200.—	21 400.—	25 000.—
Viljapuuaiade rajamiseks	—	5 900.—	6 000.—
Kokku	263 600.—	507 800.—	651 000.—

Joonis 3. Jagamatu fondi kasutamine kapitalmahutusteks.

„Uue Elu“ kolhoosnikute üksmeelseks ja peamiseks eesmärgiks on olnud kolhoosi ühismajandi kiire tugevdamine. Seetõttu on, tänu partei ja valitsuse igakülgsele hoolitsusele ja abile, väikesest kolhoosist kuue aasta jooksul välja kujunenud elujõuline mitmekülgsete tootmisharudega ja suurte perspektiividega sotsialistlik suurmajand.

Väga suurt rõhku pannakse „Uue Elu“ kolhoosis taimekasvatusele, mis ongi õieti loomakasvatuse aluseks. Kolhoosi algusest peale viisid kõik brigaadid sisse suurtel massiividel kindla kultuuride järjestuse. Lõpetamisel on kolhoosi maakorraldus külvikordade sisseseadmise ja rakendamisega. Peatähelepanu on pööratud just söodakultuuridele. 1953. aastal kasvatati söodakultuure 595 hektaril ehk 76,9% kogu külvipinnast, sellest: põldheina 30%, kartulit 9,2%, söodajuurvilja 2,5%, silokultuure 4,2%, viki-kaerasegatist 5,0%, söodateravilja 26%.

Uudismaa ülesharimisega on suurenenud kultuurrohumaa- ja põllupindala 150 hektari võrra. Loodusliku rohumaa pealtparandamise teel on kultuurrohumaid rajatud 100 hektarile.

Mullaviljakuse tõstmisel on „Uue Elu“ kolhoosnikud tänulikud nõukogude eesrindlikule tehnikale. Rapla traktoriamaa võimsad traktorid ja traktoriadrad teostavad meie kolhoosis aastas üle 200 hektari sügavküüni, kombinid koristavad ja peksavad ligi 50% teraviljast, traktoritega külvatakse 50% teraviljast. Esimeses põllundusbrigaadis, kus on kivideta sügavamad mullad, on põllutöö juba mehhaniseeritud 90%.

Väga suur tähtsus on põllukultuuride otstarbekal väetamisel. Aasta-aastalt on „Uue Elu“ kolhoosis suurenenud orgaanilise väetise osatähtsus. 1953. aastal veeti põldudele 4550 tonni laudasõnnikut. Sõnniku hulga ja väärtuse tõstmiseks varus kolhoos üle 2000 tonni kuiva turvast. Sõnnikut antakse külvikorras kahele väljale, rukkile ja rühvelviljadele, 20—30 tonni hektarile. Haljasväetisena kasutatakse karbonaatsetel muldadel laiaulatuslikult valget mesikat. Rohumaade pealtparandamiseks on kasutatud edukalt loomakasvatushoonete ümbrusse kogunenud muda. 1953. aastal kasutati kõikides brigaadides seda orgaanilis-mineraalse väetise valmistamiseks. Segu

koosnes vahekorras: 0,5 tonni komposti, 0,1 tonni superfosfaati, 0,1 tonni kaalisoola. Selline kogus anti iga hektari kohta. Orgaanilis-mineraalse väetisega väetati 81 hektarit kartulit ja saadi keskmiselt 134 tsentnerit mugulaid hektarilt. Esimese põllundusbrigaadi brigadiir Johannes Lokuta sai 15 hektarilt isegi keskmiselt 184 tsentnerit mugulaid.

Orgaanilis-mineraalse väetise kasutamine säästab „Uue Elu“ kolhoosi kogemustel mineraalväetisi 50%. 1954. aastal kasutatakse orgaanilis-mineraalset väetist „Uue Elu“ kolhoosi põldudel sadadele hektaritele.

Eesrindliku nõukogude agrotehnika rakendamisega on ajavahemikul 1948.—1953. aastani põllukultuuride kõrge-
mad keskmised hektarisaagid olnud järgmised: talirukist 16,4 ts, talinisu 23,3 ts, suvinisu 17,3 ts, otra 20 ts, kaera 23 ts, hernest 22,3 ts, kartulit 168 ts, segavilja 22,4 ts, söödajuurvilja 452 ts, põldheina 45,7 ts, viki-kaerheina 35 ts, mesikaseemet 12 ts, põldheinaseemet 3,1 ts.

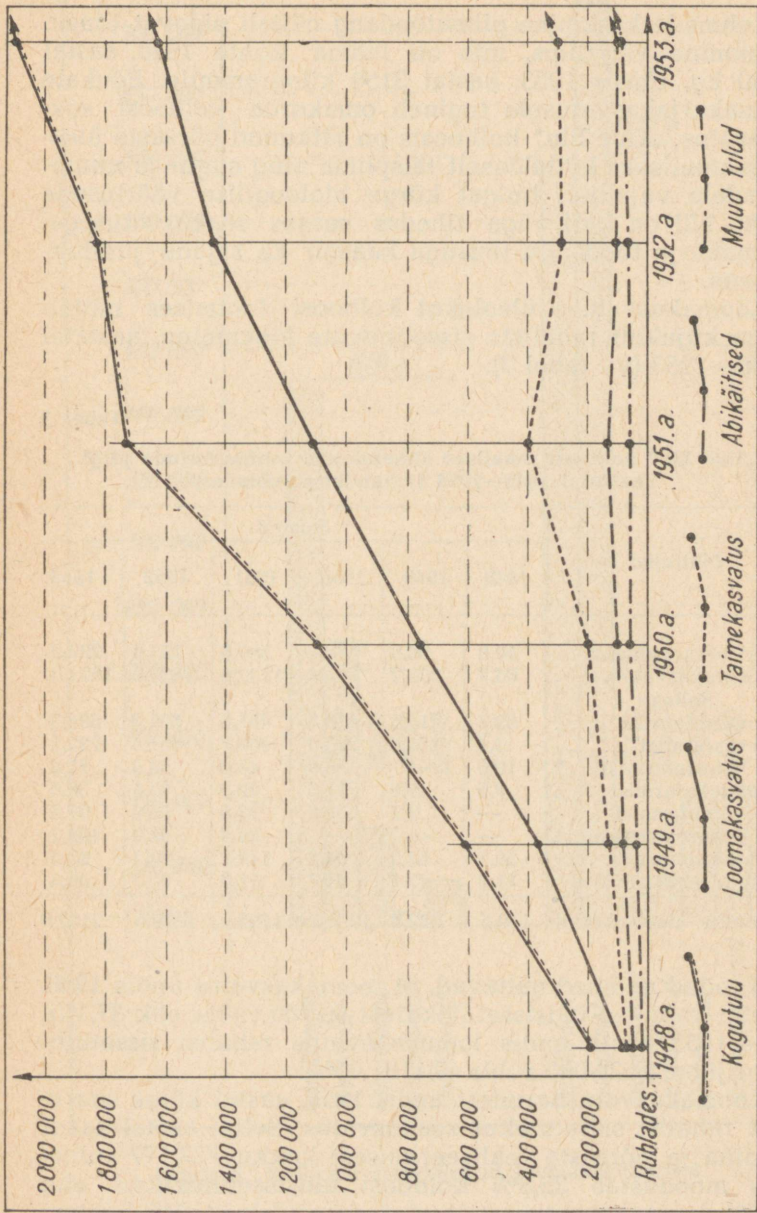
1955. aastal tahavad „Uue Elu“ kolhoosnikud saada keskmiselt hektarilt: teravilja 22 ts, kartulit 200 ts, söödajuurvilja 700 ts, põldheina 50 ts. Need saagid võimaldavad saada igalt lehmalt 4000 kg piima ja iga 100 hektari põllu-
maa kohta toota 60 ts sealiha.

LOOMAKASVATUS ON KOLHOOSI PEATOOTMISHARU

Põldude ja rohumaade mullaviljakuse intensiivse tõstmisega on „Uue Elu“ kolhoosis pandud kindel alus sööda-
baasile. Söödabaas on tugevnenud iga aastaga. Seetõttu on loomakasvatus saanud kolhoosi jõukuse aluseks, on kujunenud kolhoosi peatootmisharuks.

Kolhoosil on praegu kuus farmi: veise-, sea-, hobuse-, linnu-, lamba- ja hõberebasefarm. Peale selle on olemas mesila 48 mesilasperega. Kõige lähemas tulevikus pan-
nakse alus seitsmendale farmile ja hakatakse kasvatama väärtuslikku karusnahka andvat taimetoitlast nutriat. Kolhoosi läbiv veerikas jõgi pakub selleks väga avaraid võimalusi.

Tõuaretusele pööravad kolhoosi loomakasvatajad suurt tähelepanu. Tõufarmideks on tunnustatud hobuse-, veise- ja lambafarm. Tõuloomade müügist saadakse suuri sissetulekuid.

Joonis 4. Kolhoosi sissetulekud tootmisharude järgi.

Lehmade keskmine piimatoodang näitab pidevat tõusu. Keskmine väljalüps, mis oli lehma kohta 1948. aastal 2140 kg, tõusis 1953. aastal 3150 kilogrammile. Edukale piimakarjaskasvatusele tugineb omakorda kolhoosi seakasvatus. „Uue Elu“ kolhoosis on jätkunud põrsaste üleskasvatamiseks küllaldaselt täispiima ning sugu- ja nuumsigadele vajalikul hulgal kõrge bioloogilise väärtusega lõssi. Nii on kari väga tihedas seoses seakasvatusega. Piimakarja toodangu tõusuga kaasub ka sigade produktiivsus.

Loomakasvatuse üleolekut kolhoosi tootmises näitab väga kujukalt rahaliste sissetulekute laekumine aastatel 1948—1953 (vt. tabel 3).

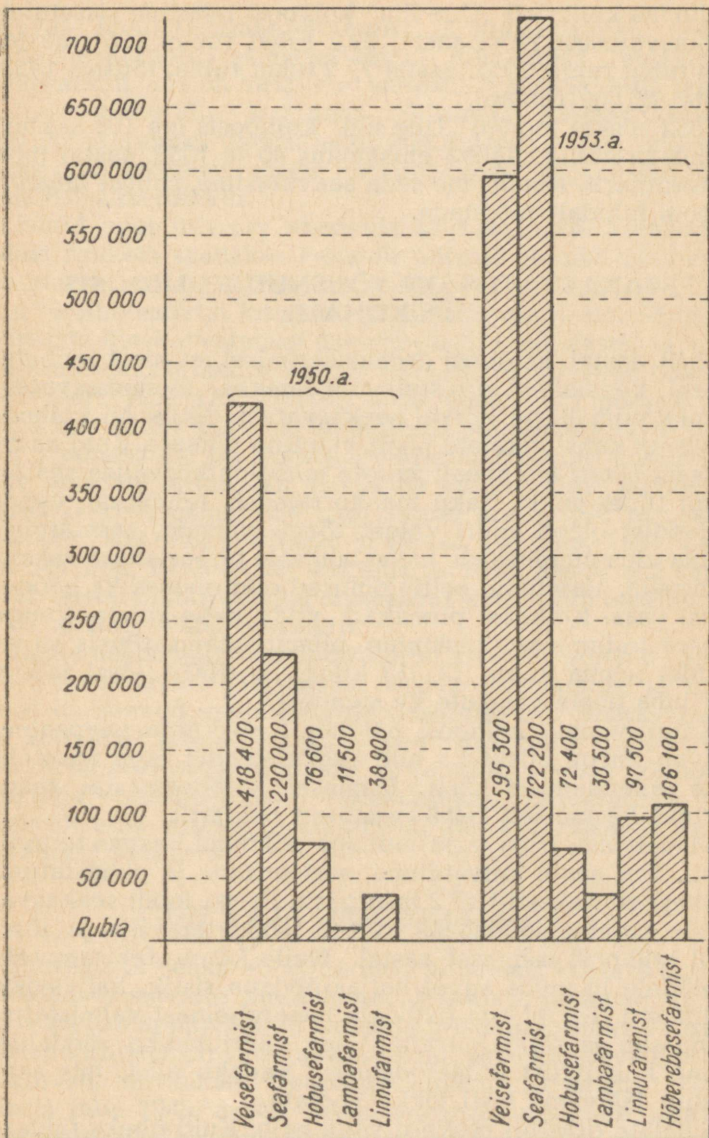
Tabel 3

„Uue Elu“ kolhoosi rahalised sissetulekud tootmisharude järgi aastatel 1948—1953 (tuhandetes rublades)

Näitajad	Aastad					
	1948	1949	1950	1951	1952	1953
1. Taimekasvatusest . .	50,0	96,0	179,2	389,5	253,6	292,0
2. Loomakasvatusest . .	66,7	382,2	765,4	1132,6	1430,0	1624,0
Sellest:						
a) veisefarmist	52,7	214,5	418,4	487,6	501,3	595,3
b) seafarmist	3,4	150,6	220,0	406,7	657,0	722,2
c) hobusefarmist . . .	10,0	—	76,6	46,6	54,5	72,4
d) lambafarmist	0,6	9,9	11,5	29,0	57,6	30,5
e) linnufarmist	—	7,2	38,9	78,3	96,6	97,5
f) hõberebasefarmist .	—	—	—	84,4	63,0	106,1
3. Abikäitistest	51,5	62,2	94,5	119,7	73,2	97,5
4. Muud sissetulekud . .	11,3	42,1	41,7	51,3	63,7	89,4
Kokku sissetulekud	179,5	582,5	1080,8	1693,1	1820,5	2102,9

Toodud andmed näitavad, et loomakasvatus andis 1948. aastal kolhoosi üldsissetulekutest 66 700 rubla ehk 37,1⁰%, kuid 1953. aastal andis loomakasvatus rahalisi sissetulekuid juba 1 624 000 rubla ehk 81,05⁰%.

Loomakasvatusharudest andis 1953. aastal kõige suuremat rahalist sissetulekut seakasvatus. Sellel aastal saadi sealiha ja põrsaste realiseerimisest kokku 722 177 rubla, mis moodustab 35,8% kolhoosi üldsissetulekutest ehk 44,5⁰% loomakasvatusest saadud sissetulekust. 100 hektari

Joonis 5. Kolhoosi sissetulekud loomakasvatusest.

põllumaa kohta oli „Uue Elu“ kolhoosi rahaline sissetulek seakasvatusest 1950. aastal 22,2 tuhat rubla, 1951. aastal 48,4 tuhat rubla, 1952. aastal 77,2 tuhat rubla, tõustes 1953. aastal 86 000 rublani.

1952. aastal toodeti „Uue Elu“ kolhoosis iga 100 hektari põllumaa kohta sealihaga eluskaalus 40 ja 1953. aastal juba 50 tsentnerit. Kuidas me seda saavutasime, sellest tahangi allpool lühidalt jutustada.

SEAKASVATUS ON TÕUSNUD KOLHOOSIS ESIKOHALE

1948. aastal, kolhoosi organiseerimisel esimest tootmisplaani koostades arvestati tähtsamaks loomakasvatuseks piimakarja kõrval seakasvatust. Sellal oli kolhoosis ainult kaks, liikmete poolt kingitud põrsast. Kuid aasta jooksul osteti kohapealt juurde mitu lontkõrvalise seatõu tüüpi tiinet emist. Saku maakorralduse tehnikumi õppe-majandist osteti suurt valget tõugu põrsaid, eesmärgiga panna alus nuumsigade kasvatamisele tarberistluse rakendamiseks. Vajalikud eeltingimused olid olemas ka sööda-baasi osas. Kolhoosi piimakari viidi kahe-kolme kuuga heasse toitumusse, keskmine piimatoodang tõusis suvekuudel lehma kohta 12—13 kiloni, mistõttu lõssi jätkus siis juba peale vasikate ka sigadele.

Kuigi enamik kolhoosi põldudest on kõrge paepealne, kasvab kartul siiski ka neil rähkmuldadel õige agrotehnika rakendamisel hästi. Esimesel kolhoosiaastal saadi kartulit keskmiselt 168,0 tsentnerit hektarilt.

Madalamal, sügavama mullaga põldudel kasvas teravili hästi. Teri saadi kuivatatuna, sorteerituna ja puhastatuna keskmiselt hektarilt 17,2 tsentnerit. Seega loodi seakasvatusele vajalik söödabaas kartuli, söödateravilja ja lõssi näol kolhoosi esimesel aastal. Neile kõige tähtsamatele söötadele lisandus suvel haljassöödana ristik, haljasvikk ja lutsern. Talvel aga ristik- ja lutsernheinast valmistatud heinajahu ja söödajuurvili. Väga väärtuslikku söödalisa saime kohalikust piimatööstusest vadaku näol, mis seni kasutu jäätmena lasti jõkke voolata.

Sigalate osas oli olukord väga halb. Kuid üheks tähtsamaks eeltingimuseks seakasvatuse õigel organiseerimisel on ajakohaste, zootehnika- ja veterinaarõuetele vastavate sigalate soetamine. Alustasime viivitamatult olemas-

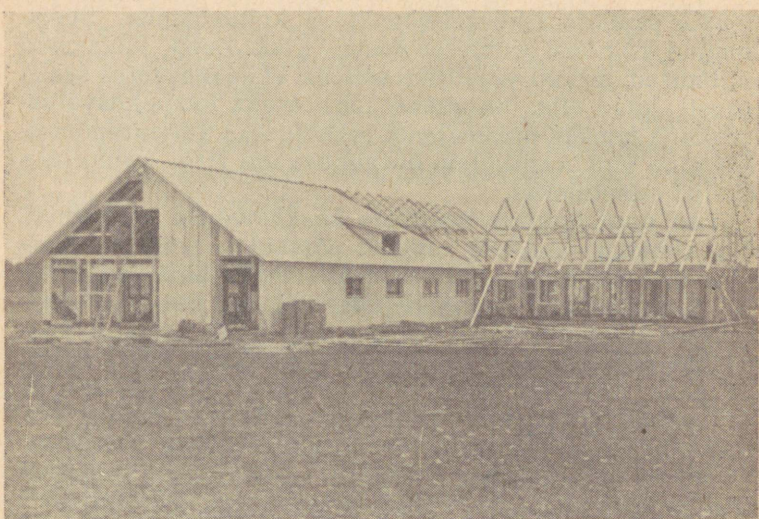
olevate sigalate ümberehitamist ja kohandamist. Seega täitsime kolhoosi esimesel aastal kõik need tähtsamad tingimused, mis on vajalikud selleks, et seakasvatus saaks kiiresti jalad alla, kujuneks tähtsamaks loomakasvatuseharuks ja annaks ühismajandi igakülgseks väljaarendamiseks ning kolhoosnikutele normipäevade järgi tasumiseks rahalist sissetulekut.

Nüüd ongi huvitav vaadelda seakasvatuse arenemist. Mida rohkem saadakse emistelt põrsaid ja neid üles kasvatatakse, seda tasuvam on seakasvatus. Seda on „Uue Elu“ kolhoosnikud kogenud juba algusest peale. Jälgime põrsaste üleskasvatamist aastate järgi. 1948. aastal ei kasvatatud ühismajandis ühtegi põrsast. Kuid 1949. aastal kasvatati juba 175 põrsast, 1950. aastal 217 põrsast ja 1953. aastal 507 põrsast. Iga-aastane suurenev emiste toodang põrsastena on võimaldanud müüa riigile kohustuslike normide täitmiseks, riiklikule kokkuostule, kolhoositurul ja kolhoosnikutele sigu suurel arvul. Nii turustati näiteks 1950. aastal elusalt ja lihana 160 siga, 1951. aastal 344 siga, 1952. aastal 434 siga ja 1953. aastal 482 siga. 1952. aastal müüdi sealiha eluskaalus kokku 336 tsentnerit, 1953. aastal — 452 tsentnerit.

Aasta-aastalt on üles kasvatatud rohkem põrsaid. Seetõttu on pidevalt suurenenud sigade nuumamine ja kolhoos on saanud suuri rahalisi sissetulekuid. Seakasvatus on kolhoosis täie õigusega tõusnud aukohale. Kuid „Uue Elu“ kolhoosi seakasvatavad ei rahuldu seniste töötulemustega. Seakasvatuses rakendatakse järjekindlalt ja püsivalt uusi võtteid ja abinõusid, mis kindlustavad veel paremaid saavutusi.

ON VAJA HÄID SIGALAIID

Suuremaks veaks oli „Uue Elu“ kolhoosis korralikkude, ajakohaste sigalate puudumine. Niisked, pimedad, ilma õhuvahetuseta sigalad on sigadele piinakambriteks. Niisugustes sigalates on surevus alati suur, sead känguvad, produktiivsus on madal. Seepärast alustati „Uue Elu“ kolhoosis juba 1948. aastal olemasolevate, nõuetele mittevastavate sigalate ümberehitamist ja sobivate hoonete kohandamist sigalateks. Esimesel aastal kohandati sigalaks hoone, mis mahutas 20 emist ja 30 nuumikut. Ehitati uus sisustus, puupõrandad, akende pinda suurendati $\frac{1}{20}$ -ni

Joonis 6. Uue sigala ehitamine 40 suguemisele.

põrandapinnast, kusjuures aknad tehti ligi 4 korda suuremad kui endisel hoonel, ehitati õhustuskorstnad. 1949. aastal ehitati samasugusel viisil sigala 120 seale ja 1951. aastal sigala 120 seale. Kõik sigalad varustati sööda ettevalmistamise kergendamiseks söödaaurutajate, kartulipudrustajate, hekslimasinate ja juurvilja peenendajatega.

Kuid sellest hoolimata tundsi me kogu aeg teravat vajadust sugusigala järele, mis täiel määral vastaks zootehnika- ja veterinaar nõuetele: oleks kuiv, soe, valge ja hea õhuvahetusega. Olemasolevad sigalad ei vasta neile nõuetele ja on laiali kolmes kohas. See on pidurdanud suurte pesakondade saamist ja üleskasvatamist, samuti on transport raskendatud ja nõuab rohkem aega ning tööjõudu. Selle kitsaskoha lahendamisele asuti 1953. aasta juuli lõpul. Uus sigala mahutab 40 emist.

Uue sigala pikkus on 52,5 meetrit, laius 10,5 meetrit. Ehitusmaterjaliks on puit. Hoone on sõrestikehitus saepuru ja lubja täidisega. Katuseks on eterniitplaadid tõrvapapiga kaetud lattu-roovitusel. Soojapidavuse tõstmiseks kaetakse lagi 25 mm paksuselt savimördiga. Sulgude põrandad tehakse soebetoonist. Maapinnast niiskuse iso-

leerimiseks kasutatakse põranda rajamisel kahekordset tõrvapappi. $\frac{2}{3}$ sulgude pikkusest kaetakse tiheda puurestiga, moodustades kuiva ja sooja aseme.

Pikuti lauda seintele on rajatud sõnnikukäigud, lauda keskel on söodakäik. Sigala varustatakse sõnniku ja söötade veoks rippteega ning soojendamiseks keskküttega. Keskkütte seadeldisena kasutatakse söödaaurutajat ja sellest väljuvat aurutoru. Selline seadeldis annab laudale küllaldast soojust.

Rikutud õhk väljub laudast 1,2×1,2-meetrise läbilõikega õhustuskorstna kaudu. Värske õhk tuleb lauta akende all olevate õhupilude kaudu. Sõnnikukäikudest valgub virts kanalisatsiooni kaudu väljaspool lauta olemasolevasse kahte virtsakaevu. Sigalas asub söödaköök, põrandapinnaga 12,15×9,20 meetrit, kuhu monteeritakse suur söödaaurutaja, kartulipudrustaja, söödasegaja ja juurvilja ning koresööda peenendamise masinad. Neid seadiseid käitab kolm elektrimootorit. Söödaköögi teisel korrusel asub teenistusruum seatalitajatele. Kõrvalruumidena on sigala juures inventariruum ning aluspõhu-, juurvilja- ja jõusöödahoidlad. Värske veega varustab sigalat 150 meetri kauguselt karjalauda juures olev pumbamaja.

Sigala maksumus on 115 000 rubla. Juba 1954. aastal kasvatatakse uues sigalas 800—1000 pörsast. See rahuldab täiel määral ühismajandi ja kolhoosnike vajaduse.

SEAKASVATUS VAJAB HÄID JA AUSAID TÖÖTAJAJAID

Juba 1948. aastal, kolhoosi asutamise järel, seadsime seakasvatajatele eeskujuks Vologda oblasti Mežduretšenski rajooni kolhoosi „Budjonnovets“ seafarmi juhataja, sotsialistliku töö kangelase ja Stalini preemia laureaadi, NSV Ülemnõukogu saadiku A. Ljuskova töö, kes sai 15 emiselt keskmiselt aastas 28,6 pörsast emise kohta ja kasvatas kõik need üles. Selliseid tulemusi saavutavad ainult need seakasvatajad, kes tõsiselt armastavad loomi, kes töötavad kohusetundega ja distsiplineeritult, kes kergesti omaks võtavad ja töös rakendavad iga edasiviivat uuendusvõtet ning kes töötavad omakasupüüdmatult ühismajandi huvides.

A. Ljuskova kogemusi rakendades on „Uue Elu“ kol-

Joonis 7. Eesrindlik seatalitaja Helene Bristol kasvatas 1952. aastal 185 pörsast.

hoosis kasvanud terve rida tublisid seakasvatajaid. Juba kolhoosi algaastast peale seisab kolhoosi seakasvatajate hulgas esikohal Helene Bristol, endine taluteenija, kes 1953. aastal kasvatas üles 146 pörsast, ja Valve Holm, kes samal aastal kasvatas üles 148 pörsast. Kokku kasvatasid „Uue Elu“ kolhoosi seakasvatajad 1953. aastal üles 507 pörsast. Lõpmisi esines vaid 2 protsenti, mida senistes, üldiselt mitterahuldavates sigalates ei saa paljuks pidada.

Sama märkimisväärt on nuumsigade talitajate Mari Pärna, Aliide Brauni, Aliide Pädami ja Magda Tagapere töö. Tänu nende hoolsale tööle tootis kolhoos 1953. aastal sealiha eluskaalus kogusummas 452 tsentnerit ehk iga 100 hektari põllumaa kohta 50 tsentnerit. Sellel aastal nuumasid need seakasvatajad 354 siga ja kasvatasid müügiks 128 pörsast.

Joonis 8. Zootehniline õppus. Õpetab kolhoosi zootehnik R. Saveli.

Tegeliku tootmistöö kõrval on seakasvatavad omi teadmisi pidevalt täiendanud. Nad oskavad juba iseseisvalt seakasvatuse alal üleskerkivaid küsimusi lahendada. Kolhoosi zootehnikul Rudolf Savelil ei ole vaja enam iga väikese küsimuse pärast seafarmi sõita. Seatalitajad teavad, kuidas ja millistes annustes kasutada ravimeid, oskavad pidada puhtust ja korda ning korraldada desinfektsiooni, mille tulemusel noorsigade kõhulahtisust ja maksaväärastust meie seafarmis enam ei esine. Seatalitajad oskavad hinnata punataudivastase vaktsiini tähtsust sigade punataudi ärahoidva vahendina. 1949. aastal asusid seatalitajad õppima zootehnilisel kursusel, et kolme aasta jooksul omandada loomakasvatusemeistrile vajalikud teoreetilised teadmised.

Seakasvatuse edu huvides töötavad jõudumööda kaasa ka elatanud kolhoosnikud. Nii on nuumsigalasse söötade veoga päevast päeva tegevuses 83-aastane Mats Kuusemets, kellele on tundmatud haiguspäevad ja kes esimehe, zootehniku ja laohoidjaga alatasa „tingib“, nõudes järjest suuremaid söödakoguseid oma hoolealuste jaoks, et toota rohkem liha. Sellised inimesed on kuldaväärt ja viivad

meie kolhoosides loomakasvatust jõuliselt edasi. Loomakasvatuse, eriti aga seakasvatusalale, oleme tööle paigutanud kõige tublimad inimesed.

Kuidas on kolhoos nende inimeste tööd hinnanud ja milline on nende töötasu? Siin räägivad arvud, mis on toodud tabelis 4, selget keelt.

Tabel 4

„Uue Elu“ kolhoosi seakasvatajate töötasu
1953. aastal

Seakasvataja nimi	Väljatöötatud normipäevi	Maksti töötasuks			
		raha rbl.	teravilja kg	karitulit kg	koresööta kg
Aliide Päädam . . .	980	8330.00	1470	1960	490
Magda Tagapere . .	877	7454.50	1315	1754	439
Helene Bristol	626	5321.00	939	1252	313
Valve Holm	674	5729.00	1011	1348	337
Mari Pärna	888	7548.00	1332	1776	444
Aliide Braun	804	6834.00	1206	1608	402

Tabelis on näidatud normipäevade järgi väljamakstud töötasu. Peale selle anti lisatasuna Valve Holmile 8 pörsast, Helene Bristolile 6 pörsast, Aliide Päädamile 3 pörsast, Magda Tagaperele 2 pörsast, Mari Pärnale 1 pörsas ja Aliide Braunile 1 pörsas. Pörsaste kohalik turuväärtus oli keskmiselt 250 rubla. Arvestades ümber natuuras saadud töötasu kohalike hindade alusel, sai 1953. aastal keskmiselt iga „Uue Elu“ kolhoosi seakasvataja töötasu 12186.00 rubla. Peale selle oli igal perekonnal individuaalmajapidamine 0,6 hektari põllumajanduslikult kasutatava maaga. Peab märkima, et lisatöötasu rakendamine tõstis tunduvalt seakasvatajate tööalast aktiivsust. Iga töötaja teab, et tema tööd hinnatakse vääriliselt. Kuidas töö, nõnda palk.

IGALT EMISELT ROHKEM PÖRSAID

Eesrindlikud seatalitajad on saanud suuri pörsapesakondi. Sinnapoole püüavad ka „Uue Elu“ kolhoosi seakasvatajad. Suurte pörsapesakondade saamiseks on otsustava tähtsusega suguemiste ja sugukultide valik, nende pidamine ning söötmine.

Meil pannakse suguemiste valikule suurt rõhku. Kolhoosi zootehnikut Rudolf Savelit abistavad selles seatalitajad — emiste hooldajad. Suguemiste „kandidaadid“ valitakse välja juba kahe kuu vanuste põrsaste hulgast võõrutamise järel. Vilunud põrsakasvatajad Helene Bristol, Valve Holm ja teised teavad oma kogemuste ja tähelepanekute põhjal, millised emised kolhoosis on hea iseloomuga, rahulikud, omavad emainstinkti, on head söödkasutajad, annavad põrsastele rohkesti piima ja sünnitavad suuri pesakondi. Helene Bristol on alati valvel ja abiks zootehnikule, et sugupõrsaid jäetaks kasvama just nende omadustega emistelt. Nii toimub sugupõrsaste välja- valik tegelike seakasvatajate otsesel osavõtul ja kaasabil, silmas pidades emiste omadusi. Valik toimub tavaliselt kevadel sündinud pesakondadest, sest suvel loovad jooksuaiad ja koplid noorsigadele head võimalused arenemiseks. Sugupõrsaid jäetakse teist ja enam korda poegivatelt emistelt, mitte aga esimest korda poegivatelt. Valikul peetakse silmas samuti põrsaste arenemist. Valituks osutuvad vaid terved, hästi arenenud, elava temperamendiga, tugevate jalgadega, laia selja ja laudja, pika kehaga põrsad, kel on vähemalt 12 nisa.

Lõplik valik toimub siis, kui nooremised on 6 kuu vanused. Ka siin võtab zootehnik alati arvesse seakasvatajate arvamusi. Kultpõrsaid sugusigadeks ei valita, vaid eranditult kõik kastreeritakse ja kasvatatakse üles numikutenä. Sugukuldid ostab kolhoos 4—6 kuu vanuste noorkultidena vennasvabariikidest ja naaberrajoonidest.

„Uue Elu“ kolhoos on püüdnud emiste poegimist korraldada nii, et poegimine toimuks ühtlaselt kogu aasta vältel (vt. tabel 5).

Emiste ühtlase poegimise korraldamine aasta vältel on väga suure tähtsusega, sest siis saab sigu aasta ringi nuumata ja sealiha aasta algusest kuni aasta lõpuni ühtlastes kogustes realiseerida. Tarbijaskonna pidev ja järjekindel varustamine on nii tarbijate kui ka majandi seisukohalt väga oluline küsimus.

Ühtlast poegimist pidurdas seni nõuetekohase sugusigala puudumine. 1954. aastal aga olukord muutub uue sigala kasutusele võtmisega, siis sünnib iga kuu järjekindlalt 60—90 põrsast.

Sugusigade söötmisel on „Uue Elu“ kolhoosis rakendatud prof. Redkini poolt soovitatud söötmisnorme. Nii anna-

Põrsaste sündimine kuude viisi 1953. aastal

Kuud	1953. a.
Jaanuar	18
Veebruar	19
Märts	35
Aprill	73
Mai	35
Juuni	46
Juuli	54
August	57
September	50
Oktoober	44
November	36
Detsember	40
Kokku	507

vad seatalitajad Helene Bristol, Aliide Päädam ja Magda Tagapere talvekuudel 200—250-kilogrammise eluskaaluga sugukultidele päevas 1,5—2,5 kg kaerajahu, 6—8 kg lõssi, 5 kg kartulit, 6 kg söödajuurvilja ja 1,5—2,0 kg heinajahu, mis kokku annab 5,5 söötühikut ja 650 grammi seeduvat valku. Suvel asendatakse söödajuurvili ja heinajahu ning osaliselt ka kartul haljaskonveierist saadavate söötadega.

Imetavad emised, eluskaaluga 180—200 kg, kellel on 12 põrsast, saavad päevas 3 kg kaerajahu, 10 kg lõssi, 8 kg kartulit, 5 kg söödajuurvilja ja 1,5—2,5 kg heinajahu, kokku 8 söötühikut ja 800 grammi seeduvat valku. Suvel asendavad emiste söödaratsioonis söödajuurvilja ja heinajahu samuti haljaskonveierist saadavad söödad. Sigade söödaratsiooni võetakse tingimata ka mineraalsöötasid. Nii lisatakse sugusigadele antavatele söötadele päevas keskmiselt 50 grammi kondijahu ja 10—15 grammi keedu-soola.

Nende prof. Redkini poolt soovitatud söötmisnormide kasutamisel on sugusigade toitumus olnud hea. Samuti on täiesti rahuldav emiste tiinestumine ja põrsaste juurdesünd. Mittetiinestumist on esinenud väga harva. Hea toitumuse tõttu indlevad emised kohe pärast põrsaste võõ-

rutamist ja isegi varem. Suvel viibivad sugusead väljas koplites ja jooksuaedades.

Üheks tõhusamaks võtteks suurte põrsapesakondade saamisel on emiste kahekordne paaritamine ühel innaajal, mida rakendame Poltaava Sigade Riikliku Tõulava eeskujul juba 1950. aastast alates.

Emiste hooldajad Helene Bristol, Magda Tagapere, Valve Holm ja Aliide Päädam paaritavad emist esimene kord otsekohe pärast inna ilmnemist ja teine kord järgmisel päeval, s. o. 12—24 tundi hiljem. Selle võtte rakendamise tulemusena oli „Uue Elu“ kolhoosis saadud ja üles kasvatatud põrsaste arv ühe emise kohta 1953. aastal 14,5 põrsast.

Üheks nuumikute jõudsa kaalujuurdekasvu soodustajaks on tarberistlus, mida kasutame pidevalt 1951. aastast alates. Nimelt paaritatakse kõiki suurt valget tõutüüpi emiseid lontkõrvalist tõugu kultidega, lontkõrvalist tõugu emiseid aga paaritatakse suurt valget tõugu kultidega. Tarberistluse teel saadud sead, nagu tähelepanekud on näidanud, arenevad „Uue Elu“ kolhoosis tunduvalt kiiremini ja neid on võimalik realiseerida umbes 10 päeva võrra varem puhtatõulistest. Tarberistluse teel saadud põrsad kasvatatakse kõik üles nuumikutena, sugusigu neist ei jäeta.

EMISTE POEGIMISEKS VALMISTUTAKSE HÄSTI ETTE

Väga suurt tähelepanu pööratakse „Uue Elu“ kolhoosis sellele, et emiste poegimiseks oleks kõik ettevalmistused korralikult ja õigeaegselt tehtud. Igale seakasvatajale — sugusigade hooldajale on meil kinnistatud 8—12 emist. Peale söötmise, hooldamise, paarituste läbiviimise ja põrsaste üleskasvatamise on nende ülesandeks ka emiste ettevalmistamine poegimiseks. Esiletõstmist väärivad tiinete emiste kohtlemine. Helene Bristol ja teised seatalitajad kohtlevad tiineid emiseid sõbralikult.

Esimeste sünnitunnuste ilmnemisel on seakasvataja alaliselt emise läheduses. Seepärast ei esine poegimisel ja põrsaste üleskasvatamisel üllatusi, emised on rahulikud ja alluvad talitaja korraldustele. Emiste toorel ja ükskõiksel kohtlemisel juhtub sünnitamisel ja hiljem ikka õnnetusi. Seda kogesime selgesti kolhoosi esimestel aastatel.

„Uue Elu“ kolhoosi seakasvatavad teavad täpselt emiste paarituste aega. See on kirjutatud iga emise sulutahvliile. See võimaldab seatalitajatel teha õigeaegselt ettevalmistusi pörsaste vastuvõtuks.

Kuigi sigalaid lubatakse meil igal kevadel ja sügisel, lubjab seatalitaja üks nädal enne emise poegimist veel kord suluseinad ja põranda üle. Samuti varutakse sigalasse küllaldaselt kuiva, puhast põhku ja turvast. Vastpoegivate sulud hoitakse hoolega puhtad ja kuivad. Roe kõrvaldatakse mitu korda päevas, virtsarennid täidetakse kuiva turba või aganatega.

Umbes nädal aega enne poegimist kinnitatakse sulu-seintele 25 sm kõrgusele põrandast ja 30 sm kaugusele seintest ümmargused latid. Selline lattide kinnitamine väldib pörsaste lämbumist emise külje all ja nende äramagamist emise poolt, mis võib sageli juhtuda vanemate ja raskemate emiste juures.

Emiste jalutamine katkestatakse suvel 3—4 päeva, talvel aga 2—3 nädalat enne poegimist. Tiinete emiste talvist jalutamist praktiseeritakse vaid soojematel päevadel tuulest varjatud õuedel.

Poegimisel pörsaste kogumiseks kasutavad meil seakasvatavad vastavat kasti. Kast ja seda kattev hõre kotiriie desinfitseeritakse 5-protsendilise kuuma kreoliini-veega. Pärast kuivamist varustatakse kast peene puhta põhuga. Ei unustata ka vajalikke medikamente ja muid vahendeid. Hoolitsetakse selle eest, et oleks varuks puhtaid valgeid kitleid, käterätte pörsaste kuivatamiseks, seepi, joodtinktuuri desinfitseerimiseks, käärid nabaväädi katkestamiseks, haavasiidi nabaväädi sidumiseks ja vatti, käte desinfitseerimiseks aga piiritust. Ei puudu ka termomeeter.

Meie seakasvatavad peavad väga tähtsaks emiste söötmise korraldamist enne ja 3—4 päeva vältel pärast poegimist. Tähendatud ajal antakse emistele ainukese söödana nisukliisid või kaerajahu 1—1,5 kg vee sees hästi läbisegatud vedela roka näol. Sellega pidurdatakse rohket piima tekkimist udara näärmetes. Tavalise söödaratsiooni kasutamisel esinevad tihti udarapõletikud, kuna veel võrdlemisi nõrgad vastsündinud pörsad ei suuda kõike piima ära kasutada. Udarapõletikuline piim on pörsastele mürk, mille tagajärjel areneb äge kõhulahtisus ja terve pesakond võib hukkuda. Ettevaatusena ei söödeta emis-

tele keedetud ja toorest liha ega ka loomade tapmisel kogunevaid tapajäätmeid, mis võivad põhjustada põrsaste ärasöömist.

Poegimise eel, sünnitamise ajal ja pärast seda valitseb sigalas täielik rahu. Põrsakasvatatajad ei luba siis ühelgi uudishimulikul sigalasse tulla. Seepärast ongi sigalate ustele asetatud hoiatus: „Võõrastele sissekäik keelatud.“ Siin ei ole tegemist mingi „kurja silma“ kartusega, vaid zoo- ja veterinaareeskirjade rakendamisega. Põrsakasvatatajad on sellal täielikud peremehed oma tööloikudes — sigalates.

ESIMESED ELUPÄEVAD ON OTSUSTAVAD

Seatalitajatele on arvestatud iga saadud ja võõrutamiseni kasvatatud põrsa eest 3 normipäeva, kuid iga põrsa eest, mis kaalub võõrutamisel vähemalt 12 kilogrammi — 4 normipäeva. Peale selle rakendatakse lisatasumaksmist, mis kindlustab seakasvatatajatele väärilise tasu. Niisuguse töötasu arvestuse korra tõttu on iga seakasvataja otseselt huvitatud põrsaste 100-protsendilisest üleskasvatamisest.

Seepärast jälgivad seatalitajad hoolega poegimise lähemist ning on põrsaste vastuvõtuks täiesti ette valmistatud. Eriti hoolas on meil suure praktikaga seatalitaja Helene Bristol. Tema eeskujul töötavad ka teised seakasvatatajad. Alati on ta puhtasse valgesse kitlisse riietatud. Poegiva emise läheduses, sulgude vahekäigus oleval laual asetsevad valged käterätid, kreoliinivesi, pesukauss sooja veega, seep, vaseliin ja teised vajalikud abinõud. Käed on seatalitajal hästi puhtaks pestud ja sõrmeküüned lõigatud. Korduvalt puhastab ta käsi piiritusega. Juba võtab ta vastu esimese põrsa, kiirelt puhastades põrsal vatitopsuga suu, nina, silmad. Seejärel võtab seatalitaja klaaspurgist piirituse seest haavasiidi rullilt tüki niiti ja seob põrsa nabaväädi 4 sm kauguselt kõhust kõvasti kinni. Nüüd lõikab ta desinfitseeritud kääridega nabaväädi läbi ja desinfitseerib löikepinda joodtinktuuriga. Seejärel kuivatatakse põrsas käterätiga ja asetatakse varem valmis seatud kasti. Nii toimib Helene Bristol iga põrsaga. Vahel aga venib sünnitamine pikale, emis väitab, kuid sünnitamist ei järgne. Sellisel korral puhastab H. Bristol kreoliiniveesse kastetud vatitükiga emise häbeme. Seejärel peseb ta hoolikalt käed, desinfitseerib

ja määrib need küünarnukin vaseliiniga. Siis viib ta käe ettevaatlikult sünnitusteesse ja õgvendab põrsa põiki asendit või aitab käega põrsast välja tõmmata. Sünnitamine toimub nüüd raskuseta. Normaalses toitumuses ja hästi hooldatud emisel toimub sünnitamine tavaliselt 2—3 tunni vältel. Sünnitamise järel asetatakse põrsad imema. Nõrgemad paigutatakse piimarikkamatele rinnanisadele, tugevamad tagumistele nisadele. Põrsad jäävadki nüüd alaliselt ema juurde, mis on meil praktiliselt osutunud kõige paremaks mooduseks põrsaste üleskasvatamisel. Kuid see moodus nõuab seatalitajalt põrsaste esimesel elunädalal palju hoolt ja palju uneta öid. Siis ollakse emise juures pidevalt valves, et ei tekiks põrsaste äramagamist ega tallamist.

Seatalitaja Magda Tagapere toimis algul teisiti. Nimelt hoidis ta põrsaid esimesel elunädalal kastis, lastes neid emise juurde vaid imemise ajaks. Vastsündinud põrsad vajavad õige tihti, iga tunni tagant imetamist. Imetamise vaheajad aga venivad paljudel juhtudel pikemaks ja põrsad kannatavad tühja kõhtu. Selgus, et „kastis kasvatatud“ põrsad olid võõrutamisel 2—3 kg kergemad, kui Helene Bristol kasvatatud põrsad, kes jätab põrsad kohe sündimisest peale emise juurde. Nüüd kasutavad kõik „Uue Elu“ kolhoosi seatalitajad Helene Bristol kasvatamisviisi.

Vastsündinute pesakondades esineb siiski vahel ka nõrku põrsaid. Sellistel juhtudel pööravad seatalitajad viivitamatult telefoni teel kolhoosi zootehniku R. Saveli poole. Telefon on kolhoosis sisse seatud ka seafarmidesse. Kasutades mootorratast või autot, jõuab zootehnik peagi kohale. Kiirelt süstitakse nõrkadele põrsastele vastavates annustes steriilset kaltsiumglükoosi vesilahust ja kampriooni. Vajaduse korral süstitasi korratakse. Edasi juba võtavad nõrkade põrsaste ravi oma hooleks seatalitajad. Ühe nädala või vajaduse korral pikema aja jooksul söödetakse neile põrsastele kolm korda päevas $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ toorest kanamuna korruga, millele iga kord juurde lisatakse tubli lauanoaotsatäis glükoosi. Selle menetlusega ja talitajate hea hoolitsusega kasvatavad seatalitajad üles suuri pesakondi. Nii kasvatas Helene Bristol 1953. aastal keskmiselt iga emise kohta 19,8 põrsast ja Valve Holm 14,8 põrsast.

Mõnikord esineb juhtusid, et emis, kes muidu on rahulik ja rohke piimaga, ei lase põrsaid imeda. Siin on põh-

juseks põrsaste teravad hambad, mis nisadesse lõikuvad ja valu tekitavad. Nüüd kontrollib zootehnik iga kord pärast põrsaste sündimist nende hammastikku. Kui leiab põrsastel pikki hambaid, siis murrab need vastavate tangidega ära, silmas pidades puhtuse reegleid. Hambamurdmise tange on müügil rajoonidevahelistes veterinaarapteekides.

Suurte põrsapesakondade üleskasvatamisel ei jätku põrsastel emise nisadest. Põrsad on ärevil ja tunglevad ning kisklevad nisade kallal. Nõrgemad põrsad peavad leppima vähema piimaga ja jäävad arenemises teistest maha. Et kõik põrsad küllaldaselt piima saaksid, paigutavad „Uue Elu“ kolhoosi seatalitajad põrsad emiste alla kahes rühmas. On pesakonnas näiteks 17 põrsast ja emisel 12 nisa, siis asetatakse korraga imema 12 põrsast. Imemise lõppedes eraldatakse see rühm emise kõrval olevasse põrsastesulgu. Imema jäävad nüüd ülejäänud 5 põrsast. Nii jätkub emapiima ühetasaselt kõikidele põrsastele ka suurtes pesakondades.

Äärmiselt tähtsaks peavad meie seatalitajad imetavate emiste söötmist. Söödaks ei kasutata riknenud söötasid, nagu külmavõetud või mädanevaid kartuleid ja söodajuurvilja, hallitanud ja kopitanud jõusööta ning tilgastanud lõssi. Riknenud söödad põhjustavad emisepiima muudatusi, tekitades põrsastele ägedat kõhulahtisust.

Mõned aastad tagasi püüti põllundusbrigaadidest sigalatesse saata külmunud ja riknenud kartuleid. Seatalitajad saatsid koormad tagasi ega võtnud neid vastu. Seatalitajad tegid täiesti õigesti. Nüüd tuuakse sigalatesse, eriti sugusigalasse, vaid väärtuslikke söötasid.

Piinlikult puhtad peetakse söödakünad. Pärast igakordset söötmist puhastatakse need hoolega söödajäätmetest ja 1—2 korda nädalas pestakse neid ning desinfitseeritakse lubjapiimaga.

Hoolsa tööga on „Uue Elu“ kolhoosi seakasvatajad saavutanud põrsaste säilitamisel tähelepanuväärivaid tulemusi ja viinud põrsaste lõpmisjuhud miinimumini.

IGAST PÕRSAST KASVATATAKSE SIGA

„Uue Elu“ kolhoosis võõrutatakse põrsad kahe kuu vanuselt, keskmise eluskaaluga 18 kilogrammi, mida tuleb pidada päris heaks saavutuseks. Kasvuperioodil vajavad

põrsad tähepanelikku hoolitsemist, eriti on tähtis põrsaste söötmise korraldamine ja zoohügieeninõuete täitmine. Ei tohi unustada seda, et just see vanus on otsustava tähtsusega seakasvatuse produktiivsuse tõstmisel. Kängunud põrsast ei kasva kunagi siga, see on söödaraiskaja ja toob kolhoosile kahju.

Et meil suguemiste valikule pööratakse erilist tähelepanu ja nad hoitakse heas toitumuses, siis on peaaegu kõik emised rohke piimatootvusega. Seepärast hakkavad normaalsed pesakonnad, kui põrsaid on niisama palju kui emisel nisasid, lisasööta lehmapiima näol saama kolme nädala vanuselt. Piima antakse põrsastele madalates puukünades emise sulu kõrval asuvas sulus kolm korda päevas isu järgi. Neljandal nädalal lisatakse piima hulka katkipigistatud keedetud kartuleid ja peenest odrajahust valmistatud putru. Viiendast elunädalast peale hakatakse lisama sööda hulka veidihaaval punast porgandit. Niisugust sööta saavad põrsad isu järgi kuni võõrutamiseni. Kaheksanda nädalani toimub pikkamööda üleminek täispiimalt hapendatud lõssile.

1949/1950. aasta talvel, vaatamata emiste piimarohkusele ja põrsaste tugevale lisasöödale, kippusid põrsad kängu jääma, arenemine pidurdus, kadus söögiisu, esines seedekorruptsi ja sagesid põrsaste lõpmised. Selgus, et on tegemist põrsaste kehveresusega. Rapla rajooni veterinaararsti Roosalu nõuannete põhjal võeti kasutusele rauavitriol. Põrsaste teisest elunädalast peale määriti vatitükiga emiste nisadele kolm korda päevas 0,5-protsendilist rauavitrioli vesilahust. Lisasööda andmisel aga lisati sööda hulka põrsa kohta päevas üks supilusikatäis rauavitriolilahust. See ravim andis häid tulemusi. Nüüd kehveresust enam ei esine, kuid rauapreparaadid on seakasvatajatel alati käepärast.

1953. aasta algusest manustatakse põrsastele rauda rauavitrioli asemel piimahappe rauasoola (*ferrum lacticum*) näol, mille toime näib olevat parem. Et rauapreparaadid avaldavad nisadele sööbivat toimet, siis määrivad seakasvatajad kord päevas nisasid mageda rasvaga.

Põrsaste vitamiinitarbe rahuldamiseks kasutavad „Uue Elu“ kolhoosi seakasvatajad talvel ja hilissügisel, alates lisasööda andmisest põrsastele kuni nende kolme kuu vanuseni, vitaminiseeritud kalamaksaõli üks teelusikatäis igale põrsale kord päevas. Kolmandast elukuust kuni tap-

miseni antakse igale kesikule ja nuumikule kontsentreeritud D-vitamiini õlilahust 5 tilka päevas süüa hulka segatuna. Suvel vitamiinipreparaate ei süüdata, sest soojadel päevadel viibivad põrsad koos emisega küllaldaselt jooksuaias või koplis, kus päikesepaistel liikudes ja haljasööta kasutades rahuldavad oma vitamiinitarbe.

Söötmisel ei unustata mineraalsööta. Esimese elunädala lõpul paigutatakse põrsaste sulgu künakestega mineraalsööta. Mineraalsööt koosneb kondijahust ja puutuhast. Sinna on segatud ka puusütt seedetegevuse korraldamiseks. Lisasööda andmisel lisatakse pesakonna kohta päevas, vastavalt vanusele, 1—3 supilusikatäit kondijahu. Peab veel märkima ühe mikroelemendi, nimelt koobalti head mõju põrsaste arenemisele. Koobalt võeti kasutusele vennasvabariikide kogemuste põhjal, kus selle abil on saadud põrsastelt 20—30% võrra suuremat kaalujuurdekasvu kui ilma koobaltita. Koobaltit kasutab eesrindlik seatalitaja H. Bristol 1951. aastast saadik, andes seda põrsastele kolmandast elunädalast peale lisasööda hulgas: pesakonna kohta üks supilusikatäis 0,1%-list koobaltkloriidi vesilahust kord päevas.

Hoopis raskem on põrsaste üleskasvatamine ilma emapiimata, kui emis mingil põhjusel hukkub või tal piim täielikult puudub. Ka siin omab kogemusi meie tuntum ja hoolsam seakasvataja H. Bristol. 1950. aastal tuli emaka väljalangemise tõttu emis hädatapmisele. Järele jäi 14 põrsast, kes ei saanud üldse emapiima. Kuid emapiimal, eriti esialgsel, niinimetatud ternespiimal, nagu teada, on äärmiselt suur tähtsus, olles kergesti seeduv ja kaitstes noort organismi nakkuste eest. Uhtlasi sisaldab ternespiim kõiki vitamiine, mis on noore organismi arenemiseks ja kasvuks vajalikud, ja oma lahtistava toime tõttu puhastab soolestiku soolepigist. Tuli koostada põrsastele selline sööt, mis oleks enam-vähem vastanud nende emapiima koostisele. Niisuguseks söödaks osutus segu, mis koosnes 1 liitrist lehmapiimast, 2 toorest kanamunast, ühest supilusikatäiest vitaminiseeritud kalamaksaõlist, ühest teeklaasitäiest täiesti rõõsast koorest, tublist teelusikatäiest glükoosist ja ühest supilusikatäiest kastoorigist. Segu klopiti hästi läbi ja anti põrsastele luti abil 1/4-liitri pudeliga iga 1—2 tunni tagant leigena, s. o. +35 kuni +38° C soojuses. Iga kord anti seda põrsastele umbes 1 supilusikatäis. Kastoorigi on selles segus kasutusel

ainult põrsa esimesel elupäeval. Ühe nädala möödumisel harjutati põrsaid juba ilma lutita iseseisvalt sööma. Teise nädala lõpul lisandus ülalkirjeldatud söödasegule juba kartul ja odrajahupuder. Kanamune söödeti kuni kolmanda nädala lõpuni, samuti glükoosi, kuid kalamaksaõli annust suurendati põrsa kohta kolmandast elunädalast ühe supilusikatäieni päevas, andes seda kuni kolme kuu vanuseni. Kolmandast nädalast alates jäeti söödaannusest ära ka koor.

Põrsaste hoidmisel ja soojendamisel kasutati „võõrasema“. Selleks kasutati külgedelt seest vildiga vooderdatud kasti, kasti põhja laotati puhast põhku, pealt aga kaeti hõreda kotiriidega. Võõrasema kasutati kahel esimesel elunädalal. Sellise hoolitsuse tulemusel lõppes 14-põrsalisest pesakonnast ainult üks põrsas, 13 põrsast säilitati, kes 8 kuu vanuses realiseeriti 120—160-kilogrammise eluskaaluga.

1951. aastal jäi udarapõletiku tõttu ilma emapiimata 11 põrsast, kuid H. Bristolis eespool kirjeldatud söötmisviisi kasutades kasvatas M. Tagapere selle pesakonna 100-protsendiliselt üles.

Kolhoosi esimestel aastatel tegime palju vigu sellega, et ei pööranud tähelepanu põrsaste sööda kvaliteedile. H. Bristolis hooldusel olev sugusigala asub veisefarmist 2 kilomeetri kaugusel. Põrsaste söödaks määratud piim jõudis sinna alles lõunapaiku. Emiste hooldajad hakkasid rahulolematust avaldama, et kolhoosi juhatus saadab neile sellist piima, mis põhjustab põrsaste kõhulahtisust. Neil oli täiesti õigus. Piim ei olnud tõesti enam täisväärtuslik, vaid jõudis farmi tilgastanuna. Tilgastanud piim sisaldab aga aineid, mis põrsastele mürgitavalt mõjuvad.

Selleks, et piim jõuaks põrsaste kätte täisväärtuslikuna, oleme paigutanud sugusigalate juurde üks-kaks lehma, keda hooldavad seatalitajad.

Lõpuks tuleb tähelepanu juhtida ühele piasajale, millel on aga väga suur tähtsus põrsaste säilitamisel. See on põrsaste söödakünade desinfitseerimine. Korraldust puhastatud ja puudulikult desinfitseeritud söödakünad põhjustavad söötade käärimist, mis tekitab põrsastele kardetavat kõhulahtisust. „Uue Elu“ kolhoos on kasutanud väga otsustarbeka ja hea desinfitseerimise vahendina lubjapiima. Lubjapiimaga täidetud tunnid asuvad sigalate köökides, kuhu põrsaste söödakünad iga päev 1—2 tunniks ligunema

pannakse. Sellel teel toimub söödaküna põhjalik puhastus.

Kui vaadelda põrsaste söödakasutust aasta vältel, siis paistab silma, et õige suurtes kogustes tarvitatakse täispiima. 1953. aastal söödeti 507 põrsale 20,3 tonni ehk põrsa kohta 40 kg täispiima. Kogemused näitavad, et väiksemate täispiima kogustega on põrsaste üleskasvatamine raskendatud. Täispiim on põrsaste söödaratsioonides asendamatu.

PÕRSAD LAHEVAD NUUMALE

Kahe kuu vanuselt võõrutatakse põrsad, kuid nad jäävad veel üheks kuuks põrsakasvatajate hoole alla. Kolmandal kuul toimub üleminek täispiimalt lõssile ja põrsaste harjutamine mahukate söötadega. Võõrutamisel toimub põrsaste kaalumine. Kaaluandmete põhjal arvestatakse põrsakasvatajatele töötasu. Kõikidele seakasvatajatele on seni arvestatud iga põrsa üleskasvatamise eest 4 normipäeva, sest ükski võõrutatud põrsas ei ole kaalunud alla 12 kilogrammi. Põrsaste üleandmisel nuumsigalatesse korraldatakse jällegi kaalumine. Iga 10 kilogrammi kaalujuurdekasvu eest, mis põrsas võõrutamisest kuni üleandmiseni juurde kasvas, arvestatakse põrsakasvatajale 1 normipäev.

„Uue Elu“ kolhoosis taotletakse sigade nuumamist võimalikult lühema aja jooksul. Aeglane nuumamine ei ole kuidagi õigustatud, sealih tootmine läheb kalliks. Seepärast püüamegi saavutada nuumamisel seda, et sead juba kuue kuu vanuselt kaaluksid vähemalt 90 kilogrammi, olles lihanuuma toitumuses. Kaheksa kuu vanuselt aga peavad sead olema poolpeki toitumuses ja kaaluma 140 kilogrammi. Nende tulemuste saavutamiseks on „Uue Elu“ kolhoosis alates 1952. aasta jaanuarist kasutatud talveperioodil tabelis 6 toodud söödaratsioone.

Nagu tabelist näeme, on söödaratsioonides suur tähtsus lõssil. Lõssi söödetakse alati hapendatult. Hapendamiseks on sigalate köökides vastavad puutünnid. Poolhapu ehk tilgastanud lõss ei kõlba ka nuumikutele mitte, põhjustades neil ägedat ja kroonilist kõhulahtisust. Kõhulahtisust põdevad sead ei võta kasvus juurde, noornuumikutel võib aga areneda kardetav maksaväärastus. „Uue Elu“ kolhoosis on noorsigadele hea eduga söödetud piimhappe-

Noorsigade söödaratsioonid talveperioodil
(sea kohta päevas)

Sigade vanus (kuud)	Eluskaal (kg)	Söödetakse päevas (kg)					
		täispiima	lõssi	jahu	kartulit	juurvilja	heinajahu
2—3	18—30	0,3	2,5	0,4	1,0	0,2	0,2
3—4	30—50	—	3,0	0,8	2,0	0,5	0,5
4—5	50—70	—	3,0	1,0	3,0	1,0	1,0
5—6	70—90	—	3,5	1,0	5,0	1,5	1,0
6—7	90—115	—	3,5	1,5	6,0	1,5	0,5
7—8	115—140	—	3,5	1,5	8,0	1,5	—

bakterite puhaskultuuriga hapendatud lõssi. Praegu tehakse kolhoosis ettevalmistusi kogu lõssitoodangu hapendamiseks puhaskultuuriga.

Jõusöödaks oli 1953. aastal peamiselt segavili ja oder. Kuid segaviljast sorteeriti hariliku tuulamismasinaga tugeva tuule abil vikk välja, mis läks jõusöödaks lehmadele. Vikki ei taha sead mõruduse tõttu süüa. Kolhoosi veskis jahvatatakse teravili võimalikult peeneks. Jämedat jahu sigadele ei söödeta. Kartuleid söödetakse ainult aurutatult. Nagu tähelepanekud näitavad, on aurutatud kartulid toitvamad kui padades ja kateldes koos veega keedetud. Aurutamine toimub kiirelt ja säästab ka palju kütet. Kartuleid aurutatakse igas sigalas vaid päevaseks vajaduseks. Tagavaraks ei keedeta, sest soojades köökides hakkab kartul õige kiirelt käärima, tekitades sigadele seederikkeid.

Aurutatud kartul pudrustatakse vastavate kartulipudrustajatega, mis suuresti kergendab seatalitajate tööd. Niinimetatud kapsaraud on kartulite peenendamisel sigalatest juba ammugi välja langenud.

Kolhoosil on kolm aurutajat, neist üks kolme tsisterniga, mis aurutab keskmiselt ühe tonni kartuleid tunnis. Seda agregaati kasutatakse kartulite sileerimisel ja veistele koresööda aurutamisel. Kadude vältimiseks sileeritakse kevadel kõik suviseks söödaks ettenähtud kartulid. Samuti sileeritakse sügisel järelnoppimise teel saadud kartulid.

Söödajuurviljadest söödetakse söödapeeti ja söödakaalikat, millest pool osa antakse toorelt, peenendatuna ja

Joonis 9. Nooruumikud karjamaal.

pool osa keedetult. Heinajahu valmistatakse enne õitsemist niidetud lutsernist, valgest mesikust ja ristikust. Heinajahuks jahvatatakse ka kõik ristikheinaaganad, mis saadakse seemneheina peksmisel.

Seatalitajad hakkavad sigadele heinajahu andma juba põrsaeast peale. See harjutab sigade seedetrakti varakult heinajahuga, mistõttu sead suudavad hiljem kasutada seda suuremates kogustes. Heinajahu muudetakse enne söötmist hautamise teel seeduvamaks ja pehmemaks. Hautamiseks kasutatakse sigalate köökides vastavaid puutüüpe, mis täidetakse heinajahuga, millele valatakse $+70$ kuni $+80^{\circ}\text{C}$ kuuma vett peale, kuni segades kõik mass on veega ühtlaselt niiskunud. Tünnid kaetakse vanade kottide või kaantega. 2—3 tunni möödumisel on heinajahu muutunud pehmeks ja maitsvaks ning seatalitajad võtavad seda vastavates kogustes söödasegusse. 1953. aastal söödeti „Uue Elu“ kolhoosis heinajahu sigadele kokku 179 000 kilogrammi. Heinajahu ulatuslik kasutamine säästab kallist jõusööta ja võimaldab sealiha odavalt toota.

Talvel kasutatakse kõikides sigalates järgmist päevakorda:

Kell	6.00— 6.30	— sigade nohmikune kontrollimine ja ettevalmistus söötmiseks,
"	6.30— 7.30	— hommikune söötmine,
"	7.30— 8.30	— sulgude puhastamine ja ruumide koristamine,
"	8.30—10.00	— söötade ettevalmistamine lõunaseks söötmiseks,
"	10.00—12.00	— vaheaeg,
"	12.00—12.30	— ettevalmistus lõunaseks söötmiseks,
"	12.30—13.30	— lõunane söötmine,
"	13.30—16.00	— söötade varumine järgmiseks päevaks,
"	16.00—18.00	— vaheaeg,
"	18.00—19.30	— õhtune söötmine, sulgude ja ruumide korrastamine,
"	19.30—20.30	— sööda ettevalmistamine hommikuks söötmiseks ja sigala üleandmine öövalvurile.

Suvine päevakord erineb talvisest sellega, et sead viibivad kell 7.30—10.00 ja kell 16.00—18.00 koplites. Öösel ja söötmiskordadel on sead sigalates, muul ajal jooksu-aedades ja koplites. Nagu meie tähelepanekud ja kogemused näitavad, ei ole edukas seakasvatus mõeldav ilma kopliteta. Hea botaanilise koostisega rohukamar rahuldab umbes poole sigade söödavajadusest ja aitab kokku hoida palju jõusööta.

„Uue Elu“ kolhoosis ei ole veel jõutud kopleid vajalisel määral rajada, kuid algus on siiski tehtud. 1950. aastal rajasime koplid sugusigala juurde, 1951. aastal 3 hektarit nuumikutele. Heinaseemnesegu oli järgmine: 10 kg lutserni, 5 kg punast ristikut, 5 kg roosat ristikut ja 5 kg timutit. Rohukamar tuli küllalt tihe ja annab kõrgevärtuslikku haljassööta. 1954. aastal kavatsime selle seemneseguga rajada veel 5 hektarit seakopleid.

Rohukamarat püüavad sead tuhnida, eriti siis, kui viibivad üle 1,5 kuni 2 tunni koplis. Seepärast oleme sigadel enne koplisse laskmist ninad rõngastanud.

Suvel annab maikuu kolmandast dekaadist kuni septembrikuu kolmanda dekaadini kõrgevärtuslikku haljassööta sigadele lutsern, mida „Uue Elu“ kolhoosis on haljassöödana etteniitmiseks 6 hektarit. Lutsern moodustab

suvised haljaskonveieri, ilma et oleks vajadust selleks külvata teisi kultuure. Lutsern on kevadel väga varajane arenema ja kasvab lopsakalt. Sooja ja niiske kevade puhul on võimalik lutserni etteniitmist alata mai keskel, mis on siis 10—15 sm kõrgune. 1950. aastal alustasime lutserni niitmist juba 10. mail. Kõige hilisem niitmine toimub septembri keskel. Suve jooksul oleme niitnud lutserni sigadele haljassöödaks 4—5 korda. Seega toimub lutserni niitmine ädala-kasvujärgus, millal üks kilogramm lutserni sisaldab prof. Popovi järgi 30 grammi seeduvat valku ja annab 0,2 söötühikut. Keskmise tärklisesisaldusega keedetud kartul sisaldab ühes kilogrammis 10 grammi seeduvat valku ja annab 0,36 söötühikut.

Suveperioodil, kui hakatakse kasutama haljassöödana lutserni või sead koplitesse lähevad, rakendatakse „Uue Elu“ kolhoosis talvistest erinevaid söödaratsioone, mis on näidatud tabelis 7.

Tabel 7

Noorsigade söödaratsioonid suveperioodil
(sea kohta päevas)

Sigade vanus (kuud)	Söödetakse päevas (kg)				
	täispiima	lõssi	jahu	kartulit	lutserni
2—3	0,3	2,5	0,2	0,5	isu järgi
3—4	—	3,0	0,4	1,0	"
4—5	—	3,0	0,5	1,5	"
5—6	—	3,0	0,5	2,5	"
6—7	—	3,0	1,0	3,0	"
7—8	—	3,0	1,5	4,0	"

Nende söödaratsioonidega oleme „Uue Elu“ kolhoosis saanud samasuguseid kaalujuurdekasve kui talviste söödaratsioonide kasutamiselgi. 1953. aastal söödeti sigadele kokku 32000 kg haljaslutserni.

Mineraalsööta antakse nuumikutele nii suvel kui ka talvel seguna, mis koosneb 20% keedusoolast ja 80% kondijahust, ja mida segatakse sööda hulka 2—3 kuu vanustele noorsigadele üks tubli teelusikatäis kord päevas, 3—4 kuu vanustele üks supilusikatäis, 4—8 kuu vanustele 2—4 supilusikatäit. Oktoobrist kuni maikuuni

saavad 3—8 kuu vanused sead kord päevas 5 tilka D-vitamiini kontsentreeritud õlilahust.

1953. aastal söödeti „Uue Elu“ kolhoosis nuumikutele, põrsastele ja sugusigadele söötasid kokku tabelis 8 näidatud hulgal.

Tabel 8

Sigade söötmiseks 1953. aastal kasutatud söötasid kokku

Sööda nimetus	Hulk tsentnerites	Sööda väärtus söötühikutes	Söötade %
Kombisööt	61,0	6 710	} 28,1
Oder	488,3	53 713	
Kaer	6,3	630	
Segavili	27,3	2 867	
Teraviljajäätmed ja kliid . .	72,8	7 280	
Liha	78,25	12 990	
Kartul	3 322,0	110 733	36,9
Söödajuurvili	537,26	5 373	1,9
Heinajahu	179,0	8 950	2,9
Löss	3 139,4	50 230	16,8
Täispiim	203,40	6 102	2,0
Kalajäätmed	333,15	22 210	7,4
Haljassööt ja silo	689,0	12 527	4,0
Kokku	—	300 315	100,0

Söötade kulutusest näeme, et „Uue Elu“ kolhoosis on veel palju võimalusi söötmise odavamaks korraldamiseks söödajuurvilja, heinajahu ja haljassööda arvel. Edaspidi hakataksegi neid söötasid palju ulatuslikumalt kasutama.

Teatavat osatähtsust omavad ka juhuslikud söödad. Nii saab seafarm hõberebasekasvandusest liha ülejääke. Praegu kasutab seafarm kalajäätmeid, mida on võimalik saada kalakombinaatidest.

SIGADE REALISEERIMINE

Nagu eespool tähendatud, toimub meil sigade nuumamine ja realiseerimine pidevalt aasta ringi. Seepärast ei ole kolhoosis kunagi muret tuntud selle üle, et mõnel kuul ei ole sigu turustada või on neid teinekord liiga

Joonis 10. Kolhoosi zootehnik Rudolf Saveli teeb kokkuvõtteid sigade nuumaplaani täitmisest.

palju. Turustamisel peetakse silmas seda, et esmajärjekorras tasuda riiklik lihamüügi kohustus. Lihanormi on kolhoos täitnud peamiselt sealihaga, kuna asendusvahekord on selleks väga soodne. Sealihaga katab kolhoos samuti osa kartuli- ja teraviljamüügi kohustusest, säästes sigadele söödaks kartulit ja jõusööta. Samuti on kolhoos masina-traktorijaama naturaaltasu õiendanud osaliselt sealihaga.

1952. aastast peale turustab kolhoos pärast riikliku müügikohustuse täitmist, pärast müüke kokkuostu korras ja naturaaltasu õiendamist sead enamikus Tallinna kolhoositurgudel.

Et turustamine kolhoositurul saaks aasta algusest normaalselt toimuda, tasub kolhoos eelmisel aastal järgmise aasta lihanormi avansina ette vähemalt kvartali ulatuses.

Uute hindade kehtestamisega riikliku lihanormi ja kokkuostu osas avanevad kolhoosile avarad sealiha turustamise võimalused.

Kolhoos on täiel määral rihuldanud ka kolhoosiperede põrsaste vajaduse. 1953. aastal müüdi liikmetele turuhindadega kokku 90 põrsast.

MEIE EESMARK

„Uue Elu“ kolhoosi eesmärk on toota viienda viisaastaku lõpul, s. o. 1955. aastal, iga 100 hektari põllumaa kohta 60 tsentnerit sealiha ja saada seakasvatusest rahalist sissetulekut üks miljon rubla. See ei ole sugugi võimatu, kuna 1953. aastal tootsime 100 hektari põllumaa kohta juba 50 tsentnerit, kusjuures rahaline sissetulek ulatus üle 722 000 rubla.

Eespool nägime, et „Uue Elu“ kolhoosis ei ole kasutatud seakasvatuse arendamiseks kaugeltki veel kõiki võimalusi ja et esineb lünki ning puudusi. Kuid algus on meil juba päris hea, organiseerimise raskused on juba ammugi ununenud. Nüüd omame juba teataval määral kogemusi.

Käesoleval, 1954. aastal on rakendamisel sigade nuumamisel rida teiste liiduvabariikide kolhooside poolt tarvituselevõetud ja seakasvatuse praktikas hea eduga kasutatud võtteid, nagu söötade pärmistamine, nuumsigade katkendlik söötmine. Samuti kavatsime edaspidi kastreerida hakata nuum-emiseid ning katsetada nuumikutel perioodilist verelaskmist. Uues sigalas viiakse sisse ka põrsaste kiiritamine kõrgustik-päikesega.

1953. aasta juunis viibisin Moskvas seakasvatuse eesrindlaste nõupidamisel, kust sain palju õpetlikku ja väärtuslikke kogemusi. Eriti meelde jäävad ja suunavad olid sellel nõupidamisel öeldud prof. Redkini sõnad: „Vaja on rohkem kasvatada poolrasvasigu, kellest saab sinki, rasva ja liha. Paremad kolhoosid on hakanud seda juba tegema. Kõige tähtsam on noorsigade ettevalmistamine nuumaks. Teadus on sellega veel vähe tegelenud. Teravilja söötmine suurtes kogustes ei ole õige. Söötadest peab olema vähemalt 40% mahlakad söödad. Et saada palju liha ja seda toota odavalt, tuleb tugevasti sööta juba tiinet emist. Vaja on korraldada emiste poegimist ühtlaselt kogu aasta kestel, samuti peab nuumamine toimuma pidevalt kogu aasta vältel. Tarberistlust tuleb tugevasti juurutada. Suurt rõhku tuleb panna emiste kastreerimisele. Kastreeritud emis

annab 20—25 kilogrammi liha rohkem. Ärge suurendage sigade arvu ainult plaani täitmiseks, vaid tootke plaani täitmiseks sealihaga ja näidake, kui palju toodate seda iga 100 hektari põllumaa kohta. Kui kasvatate ja loete plaani täitmiseks ainult sigade arvu, siis sead ainult raiskavad sööta ja toodangut ei ole.“

Neid kuulsa seakasvatuse autoriteedi juhendeid arvestavad „Uue Elu“ kolhoosi seakasvatajad täiel määral. On tingimata vaja, et need rakendataks otsekohe ka kõigis teistes kolhoosides. Siis täidavad kõik kolhoosid auge partei XIX kongressi ja NLKP Keskkomitee septembripleenumi (1953. a.) otsused, luues kõige lühema ajaga toiduainete külluse meie maal.

SISUKORD

Viienda viisaastaku ülesannete täitmisel	3
Taimekasvatus on loomakasvatuse alus	7
Loomakasvatus on kolhoosi peatootmisharu	8
Seakasvatus on tõusnud kolhoosis esikohale	12
On vaja häid sigalaid	13
Seakasvatus vajab häid ja ausaid töötajaid	15
Igalt emiselt rohkem põrsaid	18
Emiste poegimiseks valmistatakse hästi ette	21
Esimesed elupäevad on otsustavad	23
Igast põrsast kasvatatakse siga	25
Põrsad lähevad nuumale	29
Sigade realiseerimine	34
Meie eesmärk	36

Toimetaja A. Kruus.

Tehniline toimetaja M. Aardma.

Korrektorid

V. Antje ja R. Kull.

Ladumisele antud 27. II 1954.
Trükkimisele antud 13. III 1954.
Trükiarv 4000. Paber 54×84, 1/16.
Trükipoognaid 2,5. Formaadile
60×92 kohaldatud trükipoognaid
2,05. Arvutuspoognaid 1,9.
MB-07086. Trükikoda «Punane
Täht», Tallinn, Pikk 54/58.
Tellimise nr. 385.

На эстонском языке.

X. Олбрей, 50 центнеров свинины
на каждые 100 га пашни.

Hind 50 kop.

50 kop.

A-199

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00357233 8